

Д.М. Стеченко, д-р екон. наук, проф.

СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ РОЗВИТКУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОЇ ЕКОНОМІКИ

Розглядаються аспекти інноваційної політики в активізації розвитку конкурентоспроможної економіки. Розкриті основні напрями і ключові інструменти інноваційно-інвестиційного впливу на зміни розвитку конкурентоспроможної економіки. Аргументовано нові підходи до формування інноваційної політики та механізму її реалізації.

The role of innovation policy in activation of competitive economics development is considered. Main directions and key instrument innovation impact on development of competitive economy are described. The new approaches to constructing innovation policy and mechanism of it's realization are proposed.

Ключові слова: стратегія, інноваційна політика, інноваційна діяльність, конкурентоспроможність, інтелектуальний потенціал, регулювання.

Keywords: strategy, innovation policy, innovation activity, competitiveness, intellectual potential, regulation

Стимулювання інноваційно-інвестиційної активності нині набуває провідного значення в реформуванні і трансформації економіки, обумовлює подальше вивчення досвіду реалізації стратегій інноваційного розвитку, методологічне обґрунтування та практичне застосування ефективних форм її здійснення. Інновації служать головною рушійною силою якісного зростання суспільного виробництва, створюють необхідні умови для оптимального використання інноваційних ресурсів у досягненні відповідних результатів інноваційної діяльності. Інноваційна політика може бути ефективною за умови цілісності. Будь-яка довгострокова діяльність є й інноваційною.

Інноваційна політика, механізм її реалізації формується відповідно до етапу розвитку національної економіки з урахуванням загальносвітових тенденцій досвіду інших країн та відповідних теоретичних та методологічних засад. Безпосередній вплив держави на інноваційно-інвестиційні процеси у національній економіці знаходить прояв у ініціюванні (організації) міжнародної інноваційної діяльності шляхом визначення стратегічних цілей, пріоритетів, розробці концептуальних засад інноваційної політики, державних програм, їх фінансовому забезпеченні тощо у встановленні норм і правил взаємовідносин між суб'єктами цієї діяльності – державними інституціями та інноваційно-активними суб'єктами підприємницької діяльності шляхом формування відповідної нормативно-правової бази. Опосередкований вплив держави на інноваційно-інвестиційні процеси визначається сприятливістю економічного середовища щодо активізації інноваційної діяльності, рівнем розвитку відповідної структури і забезпечується реалізацією заходів та методів стимулюючого характеру. Щодо участі держави в регулюванні інноваційної діяльності суб'єктів, слід враховувати,

що держава не повинна брати на себе всі колективні рішення; деякі потреби краще задовольняти в межах добровільних асоціацій, інші - за допомогою муніципальних властей, а треті – міжнародних домовленостей [1].

Перехід до ринкових відносин супроводжується посиленням конкуренції та звуженням ролі держави в економіці. Водночас на основі лише ринкових принципів неможливо докорінно обновили матеріально-технічну базу суспільства. Ряд функцій, насамперед розробка і реалізація інноваційної політики, мають залишатися об'єктом державного регулювання.

Необхідність державного регулювання інноваційно-інвестиційних процесів, прийняття довгострокових програм давно усвідомлено в промислово розвинених країнах. У них створюється сприятливий інноваційно-інвестиційний клімат у сфері науково-дослідної діяльності. Для цього використовується чимало побічних важелів. Серед них різноманітні пільги (і санкції), аж до безплатного передавання результатів фундаментальних досліджень фірмам.

На даному етапі механізм регулювання інноваційної діяльності в Україні не відповідає сучасним викликам глобальної конкуренції: не відпрацьовані концептуальні положення щодо формування інвестиційних ресурсів і джерел інвестування, не забезпечується повноцінне функціонування фондового ринку. Тому назріла необхідність створення інституційних умов вдосконалення і розширення ринкових важелів стимулювання інноваційного розвитку вітчизняних підприємств, корпорацій і розширення їх міжнародної інноваційної діяльності. Формування інноваційної моделі розвитку припускає спрямованість зусиль не тільки на самі інновації, а і на створення відповідного ринкового середовища.

На стан інноваційної діяльності як системи впливають фактори зовнішнього середовища у формі інформаційного і ресурсного потоків, які накладають обмеження на систему і визначають потенційні зміни в її внутрішньому середовищі, причому характеристики системи залежать від попереднього стану. Стан системи визначається взаємодією внутрішніх елементів: інноваційного потенціалу, управління і фінансових ресурсів. Інноваційний потенціал – це система цілісної системи, в якій він взаємообумовлено діє з іншими елементами і формується під впливом їх вхідних зв'язків й залежить від сукупності та комбінації останніх. Виходи системи визначають ефективність діяльності всієї системи є фактично інноваційними продуктами та послугами [2,с101-102].

Нагальною задачею сучасності для України є формування загальних сприятливих передумов для масових, сильно мотивованих інновацій, при цьому мають бути враховані і фактори, що діють у середині країни, і, - що не менш важливо, - фактори глобалізації.

Розробка стратегії інноваційного розвитку потребує узагальнення та впровадження міжнародного досвіду інших держав. Спираючись на пріоритети створення комплексу інноваційних структур випереджального і потужного інтелектуального потенціалу через систему національної науки, освіти і економіки Україна спроможна побудувати

концепцію власного інноваційного розвитку і віднайти ефективні механізми регулювання впливу сучасних глобалізаційних процесів чи, принаймні, їх синхронізувати.

Інноваційний розвиток визнаний необхідним етапом на шляху до економіки знань, коли найбільшої цінності набуває не саме виробництво, а його технології та управлінські ноу-хау. Стратегія загального економічного зростання, підкоряючи собі структуру та інноваційну політику, орієнтується на формування інноваційної моделі розвитку. Зважаючи на це, необхідність підтримки інноваційно-інвестиційної моделі розвитку економіки з урахуванням реалій конкуренції, попиту та пропозиції на ринках усе більше актуалізується.

Згідно з Законом України «Про інноваційну діяльність», інноваціями вважають конкурентоспроможні технології, продукцію, послуги й управлінські підходи, спрямовані на досягнення істотного структурного та якісного поліпшення обсягів продажів, зниження собівартості продукції, зростання продуктивності праці, підвищення фінансових показників роботи суб'єктів господарювання.

Отже, стимулювання інноваційно-інвестиційної активності розвитку конкурентоспроможної економіки вимагає формування державної інноваційної політики. Основними завданнями її має бути активізація інноваційно-інвестиційної діяльності та створення цілісної системи фінансового забезпечення не лише на рівні держави, а й на рівні підприємства.

Стимулювання інноваційно-інвестиційної активності розвитку конкурентоспроможної економіки має двоїтий характер. Воно передбачає, з одного боку, заінтересованість суб'єкта господарювання у певних організаційно-економічних діях, які матимуть позитивні наслідки для економіки та соціальної сфери в державі, в регіоні, а з іншого – мотивування конкретних людей (вищих керівників) у певних діях на користь інтересів громадян або держави при збереженні інтересів самого підприємства.

Стимулювання у вищезазначеному контексті може досягатися різними шляхами, та все ж більш чітко виділяються два напрями такого стимулювання [3, с.38]. По-перше, для власників (приватних та акціонерів) мотивації щодо отримання підприємством додаткових прибутків, інвестицій, ринків збуту тощо внаслідок реалізації певної схеми розвитку та забезпечення конкретних видів його діяльності. Безперечно подібний перебіг подій у кінцевому підсумку має позначитися на особистих доходах власників. По-друге, створення мотивації для працівників підприємства щодо забезпечення їх стабільними замовленнями, визначенням часової перспективи функціонування підприємства і, відповідно, робочих місць у результаті виконання певної програми дій. І в цьому випадку кінцевим результатом є поява особистої заінтересованості працівників. Саме такий механізм, який передбачає комплексне формування заінтересованості у всіх учасників виробничих відносин підприємства, має право називатися стимулюванням його інноваційного розвитку. Отже, важливо поєднувати заінтересованість працівників виконавців, від яких залежить час

інвестованих коштів із заінтересованістю власників та інвесторів підприємства, які визначають саму можливість інвестиції, а також її масштаб і характер.

Сучасна світова практика подає три напрями інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств. По-перше, за стратегією запозичення передбачається пряме використання наукоємних продуктів від іноземних виробників. По-друге, за стратегією перенесення робиться акцент на адаптацію зарубіжних науково-технічних здобутків під умови й вимоги власного економічного простору. По-третє, за стратегією нарощування головну увагу приділяють вітчизняним напрацюванням, котрі не мають світових аналогів та якомога більше нарощують вітчизняний інтелектуальний потенціал.

Сучасна державна інноваційна політика, в широкому розумінні, поєднує науку, технологію, техніку, економіку, підприємництво та управління. Вона стосується всього соціально-економічного середовища, організаційних та правових умов для ефективного відтворення розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоспроможної продукції.

Верховна Рада України визначила такі стратегічні пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні на 2003-2013 роки:

- перехід до інноваційної моделі розвитку держави;
- модернізація електростанцій; нові й відновлювальні джерела енергії, новітні ресурсозберігаючі технології;
- машинобудування та приладобудування як основа високотехнологічного оновлення всіх галузей виробництва; розвиток високоякісної металургії;
- нанотехнології, мікроелектроніка, інформаційні технології, телекомунікації;
- вдосконалення хімічних технологій, нові матеріали, розвиток біотехнологій;
- високотехнологічний розвиток сільського господарства й переробної промисловості;
- охорона та оздоровлення людини й навколишнього середовища;
- розвиток інноваційної культури суспільства.

Перелічені пріоритети мають становити основу системи державних, регіональних і галузевих інноваційно-інвестиційних програм та отримати першочергову підтримку у вигляді прямих інвестицій, пільгових кредитів, податкових пільг тощо.

Важливим завданням стає здійснення широкомасштабних структурних перетворень соціального господарства, включаючи перетворення й інституційних структур. Інноваційна політика активізації змін структурних процесів має здійснюватися, виходячи з пріоритетів довготривалого економічного зростання.

Найістотніші структурні зміни можуть бути зумовлені утворенням у всіх секторах економіки повноцінних товарних ринкових структур. Організаційні форми їх можуть бути різноманітні: консорціуми, концерни, холдинги, промислово-фінансові групи, корпоративізовані підприємства, публічні та приватні акціонерні товариства тощо.

Унаслідок закономірного загального характеру структурних перетворень перспективні ринкові структури не можуть не охоплювати всі стадії руху матеріальних, фінансових і трудових ресурсів, починаючи від інноваційної сфери і закінчуючи сферою особистого споживання. Саме органічна взаємозалежність ринкових структур на всій послідовності стадій відтворювального циклу є рисою інноваційних змін суспільного господарства.

Назріла гостра потреба у виробленні дійової державної інноваційної політики, що має сприяти орієнтації української економіки на диверсифікації її структури. Надання пріоритету розвитку наукомістких галузей (у тому числі в межах оборонного комплексу), а також галузей споживчого комплексу.

Формування і диверсифікація сфери реального застосування капіталу, створення об'єктивних умов для прискорення його оборотності сприятимуть зміцненню ринку цінних паперів і підвищенню ліквідності банків, залученню їх до реалізації інвестиційних проектів. Це особливо важливо для переходу банківської сфери від екстенсивної до інтенсивної фази свого розвитку. За цих умов набуває принципового значення проведення економічної політики стимулювання вкладання інвестиційного капіталу, нагромадженого у фінансовому секторі, в реальний сектор економіки.

Капіталовкладення мають супроводжуватися інноваційними процесами. Потрібні нові підходи до стимулювання інноваційно-інвестиційної активізації розвитку економіки, її конкурентних переваг та механізми їх реалізації. Інноваційні процеси закономірно пов'язані з кардинальним посиленням здатності ринкових механізмів до саморегулювання. Конкурентні сили ринку, важелі ринкового ціноутворення належить розглядати як вирішальний засіб реалізації довгострокових цілей соціально-економічного розвитку.

Література

1. Микитюк П. П. , Сенів Б. Г. Інноваційна діяльність. –К.:Центр учбової літератури. 2009. - 392 с.
2. Корж М.В. Формування системи управління інноваційною діяльністю/ М.В. Корж // Вісник Донецького національного університету. Сер. 23.: Економіка і право. 2. 2011.- С. 100-104.
3. Дацій О.І. Державне регулювання інноваційного розвитку підприємств. Запоріжжя: ГУ «ЗІДМУ», 2004. - 52 с.
4. Закон України «Про інноваційну діяльність» //Відомості Верховної Ради України. 2002 р.- № 36.